

20. Luba-Radzimiński Z. Jeszcze o «kniaziu» i «księciu» w dawnej Rzeczypospolitej / Zygmunt Luba-Radzimiński // Miesięcznik Heraldyczny. – 1911. – Nr. 11 – 12. – S. 175 – 182.

Аннотация

В статье проанализировано научное наследие Польского Геральдического Общества в генеалогических исследованиях украинской феодальной знати. Основное внимание уделено исследованиям историка Зигмунта Любы-Радзиминского социального статуса и роли княжеских родов Руси и Литвы в политической, экономической и духовной жизни Польско-Литовского государства.

Ключевые слова: княжеские роды, З. Люба-Радзиминский, Польское Геральдическое Общество, шляхта, научные исследования.

Annotation

The article is devoted to the scientific inheritance of Polish Heraldry Society in genealogical researches of Ukrainian feudal gentlefolks. Basic attention is spared to the research by historian Zigmunt Luba-Radziminski of social status and role princely families from Rus and Lithuania in political, economic and spiritual life of Polish-Lithuanian state.

Key words: princely families, Z. Luba-Radziminski, Polish Heraldry Society, gentry, scientific researches

**Катерина Двірна
(Київ)**

СВІТОЗОР ДРАГОМАНОВ В ОКУПОВАНОМУ КИЄВІ (1941 – 1942 РР.): СТОРІНКАМИ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ

В статті на основі архівних документів досліджено проблеми української науково-творчої інтелігенції, особливості життя та діяльність С.М. Драгоманова в окупованому Києві 1941 – 1942 рр.

Ключові слова: архів, С.М. Драгоманов, Київ, колабораціонізм, місцеве самоврядування, окупація, управа, федералізм.

Дослідження становища та діяльності української інтелігенції в період німецько-фашистської окупації України є однією з важливих наукових проблем. Персоналія сина М.П. Драгоманова – Світозора в цілому, а особливо у період його життя в окупованому Києві донині залишається недослідженим. Автор статті на основі матеріалів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ф. Р.3847), а також документів Державного архіву Київської області (ф. Р.2412) ставить завдання дослідити аспекти його життя та діяльності в Києві протягом зазначеного періоду.

Київ та його жителі в період окупації переживали трагічний період встановлення «нового порядку». Жорстоке поводження з місцевим населенням, спустошення земель, свідомо ліквідація людського ресурсу є ознакою цього часу. В повідомленні німецької влади від 17 жовтня 1941 р. «ситуація у місті Києві» вказувалось: «...місто Київ оздоровлюється. Приблизно 50000 бездомних зникли з вулиць. Руїни центру міста постійно прибираються. Почали працювати підприємства, окремі штаби... Чисельність жителів Києва, за оцінками тимчасово виконуючого українського бургомістра, від 800 000 зменшилася удвічі» [1, с. 42].

В Києві створювалися нові органи управління, які не мали жодних точних інструкцій, за якими той чи інший чиновник мав би керувати окупованими територіями. Нова влада не виражала будь-якого співчуття до долі людей, які залишилися без їжі, даху над головою, а скоріше очікувала на вдячність з боку українського населення за звільнення від більшовизму. Не секрет, що частина людей, які пережили терор воєнного комунізму, репресії і голодомори, виселення і депортації, розкуркулення та звинувачення в буржуазному націоналізмі, цілком добровільно й свідомо стали на шлях співробітництва з окупаційною владою. Однак, для багатьох реалій тогочасного життя диктували нову стратегію виживання.

Українська творча інтелігенція, що перебувала у Києві в період окупації, була свідомо залучена німецькою владою до активної організації архівної справи, просвітництва, агітації та пропаганди. Зачасту до управлінських структур місцевого самоврядування залучалися знані фахівці – науковці, представники творчої інтелігенції, економісти та технічні працівники, що перебували на окупованій території.

Протягом 1941 – 1942 рр. Київ став центром української інтелігенції, якій короткочасно вдавалося проводити свій курс у рамках задекларованої окупантами підтримки українського національно-визвольного руху. Частково цьому сприяла діяльність Української національної ради (УНР) на чолі з професором М.І. Величківським.

Фонди київських архівів свідчать про те, що Світозор Драгоманов – син видатного історика, громадсько-політичного діяча, перебуваючи в окупованому Києві, мав особисті та ділові стосунки як з керівниками місцевих управлінських структур, так і представниками творчої наукової інтелігенції. Серед них – Голова Київської міської управи О.П. Оглоблін, директор Головного історичного архіву ім. Антоновича в Києві – В.В. Міяковський, професор університету К.П. Штепа, видатний історик – Н.Д. Полонська-Василенко та ін.

Особиста справа директора Головного історичного архіву Володимира Варламовича Міяковського є свідченням того, яким чином та за якими критеріями німецька влада відбирала керівні кадри з представників науково-творчої інтелігенції для майбутньої співпраці [2, арк. 3 – 4]. Особистий листок відділу кадрів містив чіткі запитання, що мали визначати схильність до нової влади та водночас неприязнь до більшовицької. Обов'язковою вимогою при зарахуванні на ту чи іншу посаду була наявність рекомендацій. У графі спеціальної анкети «Хто рекомендує» стоїть – підпис С.М. Драгоманов та його домашня київська адреса – вул. Благовіщенська 65/9.

Підтвердженням скрупульозної кадрової політики окупаційної влади є особистий листок по обліку кадрів і Н. Полонської-Василенко, де вона власноруч написала: «православна, українка, соціальне положення батьків – дворянське. Батько – бойовий гарматний отаман (генерал), забитий у 1918 році, а мати померла у 1918 році. Ні в партії більшовиків, ні в інших партіях не перебувала. Не була таємним співробітником у більшовиків та нагород ніяких не мала. В 1934 році була звільнена внаслідок чистки в Академії Наук. Заміжня. Чоловік – Моргун Олександр Михайлович, українець, економіст промислового Союзу в м. Києві (на цей час Н. Полонська-Василенко проживала у Києві за адресою – Тарасівська 20, кв. 5 – Авт) [3, арк. 1 – 3].

Світозор Драгоманов вже у вересні – жовтні 1941 р. має прямі контакти з головою міської управи О.П. Оглобліним і завідувачем відділу культури та освіти проф. Штепою. В цей час погравилась робота Київської міської управи щодо відновлення діяльності

науково-освітнянських осередків. До Київської міської управи надходять офіційні листи – звернення професора Штепи щодо відновлення роботи Української Академії Наук [4, арк. 3], Київського Університету [4, арк. 5], а також Київського Політехнічного інституту [4, арк. 6]. В цих документах визначалася конкретна дата відновлення роботи цих закладів – 20 жовтня 1941 р.

В жовтні 1941 р. голові міста Києва О.П. Оглобліну Світозор Михайлович Драгоманов написав переконливого листа «про свою готовність прийняти активну участь у роботі будівництва нового порядку на Україні» [5, арк. 9]. Тут він вказував наступне: «я закінчив у 1915 році Київський Комерційний Інститут на економічному факультеті відділу місцевого самоврядування. В останній галузі працював з 1912 р., будучи членом міжнародного з'їзду міст і міжнародної федерації по упорядкуванню міст. З обома цими організаціями я підтримував увесь цей час з 1917 р. зв'язок, одержуючи їх видання... Прошу вас дати мені можливість прикласти свої знання у новому житті» [5, арк. 9]. Далі С. Драгоманов писав, що крім російської, знає французьку мову, а також німецьку, болгарську, польську, слабше італійську. Англійські твори може перекладати зі словником. Має велику власну бібліотеку по напрямках комунального господарства на іноземних мовах (В документі вказана київська адреса Світозора Михайловича Драгоманова – Паньківська 1/4 – Авт.) [5, арк. 9].

Прохання Світозора Драгоманова владою міста Києва було розглянуто і вже 16 жовтня 1941 р. прийнято постанову № 21 Київської міської управи «Про утворення відділу Міських підприємств та відділу Впорядкування міста» [5, арк. 10]. Цією постановою керівником відділу впорядкування міста було призначено професора Драгоманова Світозора Михайловича. До 20-го жовтня 1941 р. голова Київської міської управи зобов'язував його подати на затвердження проект положення про структуру та штат відділу [5, арк. 10].

Скоро С.М. Драгоманов поставив перед керівництвом м. Києва питання про організацію інформаційного бюро відділу впорядкування з метою вивчення досвіду західноєвропейських міст для виховання в собі їх навичок у роботі. На думку автора цього проекту, джерел для вивчення життя західноєвропейських міст існує два – це періодичні та неперіодичні видання двох міжнародних організацій, що працюють в галузі міського господарства. Такими на той час були Міжнародна спілка міст і місцевих органів влади, що видавала спеціальний тримісячник у Брюсселі (Бельгія), та Міжнародна федерація житлової справи і упорядкування міст, що видавала інформаційний бюлетень і місячник. С.М. Драгоманов переконував керівництво м. Києва у необхідності вивчити багатий матеріал про життя міст у всіх країнах світу і саме з цією метою ініціював створення інформаційного бюро [6, арк. 12].

Восени 1941 р. С.М. Драгоманов переймається важливою проблемою – перейменуванням вулиць м. Києва. 17 листопада 1941 р. відбулася нарада у керівника відділу впорядкування міста С.М. Драгоманова, де були присутні Юрченко, Лобода, Смик, Дибовський, Матушевич, Бойко, Полонська-Василенко, Косач-Кривинюк. З відповідним проектом виступив П. Дибовський. Передбачалося перейменування в першу чергу центральних вулиць Києва. Частина вулиць із старими історичними назвами мала залишатися незмінними, частині вулиць надавалися прізвиська німецьких діячів. Надавалися такі назви в честь видатних українських діячів – письменників, представників мистецтва та ін. При обговоренні проекту С.М. Драгоманов вніс пропозицію про

доцільність перейменувати початок Васильківської вулиці на честь Січовиків, а за її продовженням на Деміївку – залишити стару назву. Він акцентує увагу присутніх на тому, що при розробці генерального плану м. Києва слід мати на увазі увіковічення імені Богдана Хмельницького, обравши для цього видатне по своїй архітектурній та художній композиції місце [7, арк. 99].

21 листопада 1941 р. голові Київської міської управи В. Багазієву надійшов лист від С.М. Драгоманова про проект перейменування вулиць м. Києва. Розробляючи цей документ, відділ Впорядкування виходив з принципових положень про необхідність відновлення старих історично-обґрунтованих назв вулиць Києва, наприклад, Підвальна, Львівська, Житомирська, Андріївський узвіз тощо. Автори проекту пропонували змінити старі назви вулиць присвячених особам, які відігравали негативну або ворожу роль в житті українського народу, наприклад вул. Миколаївська, Олександрівська [7, арк. 95].

СПИСОК

вулиць, що підлягали перейменуванню в м. Києві

I. Вулиці, які мали історичні назви.

Більшовицькі назви.

1. Узвіз Лівера
2. Ратманського.
3. Горвица.
4. Узвіз Смірнова-Ласточкина
5. Короленка
6. Ворошилова
7. Жореса
8. Фрунзе
9. Ш. Алейхема
10. Енгельса.
11. Артема
12. Перетца
13. Парижської Комуни
14. Пр. Варлена
15. Станіславського
16. Маяковського
17. Свердлова
18. Чапаєва
19. Пл. Героїв Перекопу
20. Вул. Калініна
21. П Осипенко
22. Перекопський пр.
23. Жертв Революції
24. Червоноармійська
25. Кривоноса
26. М. Островського
27. Акад. Павлова
28. Анрі Барбюса
29. Бт. Разіна

Назви, що треба встановити.

- Андріївський узвіз.
- Введенська
- Вел. Житомирська
- Вознесенський узвіз
- Володимира Великого
- В. Підвальна
- Ірининська
- Кирилівська
- Константинівська.
- Лютеранська.
- Львівська.
- Межигірська.
- Михайлівська
- Михайловський завулок
- Нова вулиця
- Ольгінська.
- Прорізна
- Святославська
- Софійська площа
- Софійська вул.
- Стрітенська
- Троїцька
- Трисвятительська
- Васильківська
- Батисєва
- Мстиславська
- Павлівська
- Прозорівська
- Протасівський Яр

- 30. 12 грудня
- 31. Ладо Кецховелі
- 32. Старо-Київська

- Рогнідинська
- Вознесенська
- Ханський завулок

II. Вулиці з новими назвами.

Нові назви

- 1. Майдан Адольфа Гітлера
- 2. Алея Беніто Мусоліні
- 3. Вул. Германа Герінга
- 4. вул. ген. Фельдмарш. Рахенау
- 5. Вул. ген. Фельдмарш. Браухіча
- 6. Бульвар Анте Павелича
- 7. Шиллера
- 1. Запоріжська площа
- 2. Гайдамацька шоса
- 3. Карпатської Січи
- 4. Майдан ім. 19 вересня /Визволення України/
- 1. Вул. Князя Романа
- 2. Взвіз князя Острожського
- 3. Вул. Гетьмана Івана Мазепи
- 4. вул. Гетьмана Петра Дорошенка
- 5. вул. Петра Сагайдачного
- 6. вул. Івана Вишенського
- 1. Вул. Волод. Антоновича
- 2. М. Максимовича
- 3. Мих. Драгоманова
- 4. Мих. Грушевського
- 5. Симона Петлюри
- 6. Василя Тютюнника
- 7. Євгена Коновальця
- 8. Миколи Костомарова
- 9. Григорія Сковороди
- 10. Гулак-Артемовського
- 11. Івана Котляревського
- 12. Нечуя-Левицького
- 13. вул. Марка Вовчок
- 14. вул. М. Старицького
- 15. вул. Карпенка-Карого
- 16. вул. Лесі Українки
- 17. Миколи Хвильового
- 18. Бориса Грінченка
- 19. Костя Гордієнка
- 20. Грицька Косинки
- 21. Юрія Нарбута
- 22. Василя Стефаника

Старі назви

- Майдан III Інтернаціоналу
- Петровська Алея
- К. Лібкнехта
- Р. Люксембург
- Садова
- Кловський Бульвар
- Пугачева / Макарівська
- Червона площа
- Шоса Героїв Стратосфери
- Декабристів
- пл. Калініна
- Тетянінська
- Взвіз Є. Бош
- Кірова
- Щорса
- Урбановича
- Січневого Повстання
- Борохова
- Белінського
- Жаданівського
- Чудновського
- Леніна
- Котовського
- Комінтерна
- Ботанічна
- К. Маркса
- Дарвіна
- Горького
- Пушкінська
- Аїстова /вул. Іпсилантївська/
- Мечнікова
- Ульянових
- 25-го жовтня
- Воровського
- Тургенівська
- Чекістів
- Заливчого /кол. Совська/
- Сурікова /кол. Нім. Бухт./
- Менжинського /кол. Дмитрівська/

23. Стеценка	Мельника
24. Пилипа Орлика	Шмідта /кол. Дяківська/
25. Кониського	Чкалова
26. Грицька Чупринки	Зарудного / кол. Поліцейська/
27. Ол. Довбуша	Червоних Командирів
28. Євгена Полтужника	Чехівський завулок
29. Олекси Близка	Бочковського /кол. Ділова/
30. Панька Куліша	Ст. Халтуріна /кол. Паньківська/
31. вул. Юрія Федьковича	Володарського
32. Павла Полуботька	Комуністична
33. вул. Кармелюка	Урицького
34. Майдан Жертв Базару	Майдан Революції
35. вул. Крутнянських Героїв	Л. Толстого [7, арк. 96 – 98].

21 листопада 1941 р. С.М. Драгоманов подає прохання до відділу пропаганди Київської міської управи про видання найближчим часом путівника по місту Києву. На його думку, такий путівник бажано видати не тільки українською, а й німецькою мовами. Відділ готовий був взяти на себе цю справу, оскільки мав кваліфіковані кадри [7, арк. 143]. Співробітником відділу М. Дибовським було запропоновано проект такого путівника під назвою «Київ». Текстова частина його мала складати 3 – 4 аркуші, довідкова 6 – 7 й доповнюватися мапою м. Києва [7, арк. 143].

Додаткових архівних матеріалів, які б глибше розкривали діяльність С.М. Драгоманова на посаді керівника відділу Впорядкування міста Києва протягом 1942 р., авторці віднайти не вдалося. Цікавим є документ – протокол № 4 засідання комісії Українських громадських і культурних діячів при відділі Суспільної опіки Київської міської управи від 26 січня 1942 р., яку на той час очолював професор С.Ю. Гаєвський. Членами комісії були Є.Я. Козинець, І.Л. Сагатовський, І.П. Романкевич, О.О. Грушевська, С.С. Жук, П.Д. Масюк, проф. С.Ю. Ярослав, М.М. Садовський, В.А. Пожаровська, П.В. Носко. Комісія заслухала клопотання Драгоманової Антоніни Іванівни, дружини Світозора Драгоманова, про надання їй допомоги через скрутний матеріальний стан. Комісія постановила: «вважати за потрібне видати п. А.І. Драгомановій одноразову допомогу в розмірі шістсот (600) крб.» [8, арк. 9].

В 1942 р. у Києві створюється Музей-архів переходової доби. Основна мета музею визначена в постанові Голови м. Києва № 74 і деталізована у спеціальному положенні, згідно якого завдання полягало у збиранні, систематизації, охороні, вивченні і експонуванні історичного матеріалу і документів, фотознімків, картин, рисунки, листівок, плакатів, газет, виписок, письмових та усних свідчень окремих осіб, різних речей, що стосувалися життя країни. Голова міста Києва затвердив положення про музей 27/IV.1942 р., а разом з тим і його штат у кількості 16 осіб. Крім штатних співробітників, директор Музею-архіву мав право запрошувати на роботу на умовах акордної оплати тимчасових працівників (художників, фотографів, декораторів для експозицій, технічних робітників тощо), а також висококваліфікованих фахівців-консультантів.

Музей-архів складався з двох основних відділів – музейного та архівного з відповідними науковими кабінетами і спільним фондом-експозиційною частиною. При музеї організовано фотолабораторію й фотостудію. Разом з розв'язанням організаційних і господарчих питань, музей проводив роботу по збиранню необхідних матеріалів по

окремих відділах Міської управи і районних житлових управах [9, арк. 63 – 65]. Почалось формування штату музею. В квітні 1942 р. дав свою згоду (на запрошення місцевої влади) працювати консультантом Музею-архіву м. Києва Олександр Михайлович Моргун, старший економіст-консультант Київського промислового союзу, який погоджувався «деяку користь принести Музею у справі дослідження економічних питань, особливо щодо стану виробничо-промислової кооперації і дрібної промисловості, зокрема, ремесла» [9, арк. 71].

27 квітня 1942 р. директору Музею-архіву переходової доби м. Києва професору О.П. Оглобліну надійшов лист від Світозора Михайловича Драгоманова наступного змісту: «Високоповажний Олександр Петрович! У відповідь на Ваше запрошення стати науковим консультантом та найближчим співучасником утворення й розгортання Музею-архіву переходової доби м. Києва висловлюю Вам щире подяку за увагу до мене і готовність присвятити свої сили Музеєві-архівові. З великою приємністю візьму участь у найближчому науковому пленумі 6-го травня о 2-ій годині дня» [9, арк. 67]. Свою згоду працювати науковим консультантом музею на початку травня 1942 р. дав професор, доктор Н. Полонська-Василенко. В листі до керівництва музею вона писала: «буду рада, якщо зможу, сприяти розгортанню цього закладу, утворенню якого надаю великого культурного значення. Я впевнена, що він стане справжнім науковим осередком дослідження нашої доби» [9, арк. 72].

С.М. Драгоманов став активним учасником всіх заходів новоствореної структури. Він готує цікаві матеріали до друку в часописі «Український голос», що виходить у Луцьку [10, арк. 9]. З 28 травня 1942 р. він очолює комісію для розробки проспекту, робочого плану і кошторису запланованої Музеєм-архівом виставки: «Київ під час Німецько-советської війни у 1941 році», до складу якої увійшли проф. О.С. Грузинський, О.М. Моргун, В.К. Лабуцький, М.І. Ясинський, керівник архівного відділу музею В.М. Чумак та Н.Н. Майківський [11, арк. 11].

Світозор Михайлович був залучений до роботи комісії по розгляду питання про українські емблеми, яка розпочала роботу 15 червня 1942 р.. Це питання було порушено керівником відділу культури та освіти Київської міської управи Солодовником перед директором Музею-архіву переходової доби в силу того, що багато установ і осіб зверталися до представників влади з питаннями про те, чи офіційно дозволено вживати емблему «Тризуб» на печатках, окремих листах тощо [12, арк. 1]. До складу цієї комісії увійшли наступні особи: проф., доктор О.П. Оглоблін (голова комісії), проф., доктор Н.Д. Полонська-Василенко, проф. С.М. Драгоманов, проф. В.В. Міяковський (директор Головного історичного архіву), проф. П.П. Курінний (директор музею Археології), В.А. Шугаєвський (старший науковий співробітник музею Археології.) В ході обговорення питання комісія прийшла до необхідності вивчення гербів. Герб «Тризуб» вивчала проф. Н.Д. Полонська-Василенко. Професор О.П. Оглоблін мав скласти довідку про герб міста Києва, а професор С.М. Драгоманов – підготувати довідку про герби міст у Західній Європі. Строк роботи комісії визначався в один місяць [12, арк. 2]. Матеріали про герби міст у Західній Європі, які підготував С.М. Драгоманов, були представлені Комісії 30 червня 1942 р. [12, арк. 2].

У серпні 1942 р. С.М. Драгоманов звернувся з офіційною заявою до директора Музею-архіву проф. О.П. Оглобліна щодо будинку № 2 по вулиці Тарасівській, що належав колись видатному українському громадському діячеві Ізмаїлу Орестовичу

Новицькому і мав велику художню цінність як зразок архітектури. Його культурна цінність полягала і в тому, що тут відбувалися збори «Старої громади» та інших українських організацій. Саме тому руйнувати цей будинок на дрова, на його думку, недопустима річ. У заяві С.М. Драгоманов гостро ставить питання про те, що без санкції Музею-архіву житловідділи не повинні розбирати будинки і пропонує підняти це питання перед головою міста [12, арк. 16].

Документи Музею-архіву переходної доби, а також Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України лише фрагментарно відтворюють діяльність С.М. Драгоманова в період німецької окупації м. Києва. Документи мають певну невизначеність в оцінці його діяльності – від колабораціоналізму до патріотизму, що проявлялося в його намаганнях зберегти історичну пам'ять, пробудити почуття патріотизму до славних сторінок своєї Батьківщини. Характер його діяльності визначали реалії політики окупаційної влади, умови життя, що змушували в той час творчу інтелігенцію діяти відповідно обставин з метою виживання.

1943 р. є останнім у житті Світозора Михайловича на території України. Про останні місяці перебування сім'ї С.М. Драгоманова в окупованому Києві повідомила донька Наталія Світозорівна Драгоманова-Бартай на зустрічі з творчою і науковою інтелігенцією в м. Києві у вересні 2004 року. На цій зустрічі був присутній доктор історичних наук, професор НПУ ім. М.П. Драгоманова Богдан Іванович Андрусишин. Він згадує як донька С.М. Драгоманова розповідала про роки окупації і говорила про те, що в тих тяжких умовах їх родина всіляко прагнула хоч щось корисне зробити для народу. В 1943 р. у Києві розпочалися масові репресії проти української інтелігенції. Наталія Світозорівна в цей час вийшла заміж за солдата угорської армії і цей факт теж став причиною виїзду за кордон... Їхали через Львів, де сім'ю зустрічали і проводжали знайомі та друзі. Їхали до Будапешта... Всі розуміли, що С.М. Драгоманов та його родина залишали Україну назавжди.

В екзилі С.М. Драгоманов проявив себе як політик та активний громадський діяч, продовжуючи реалізацію задумів свого батька, пропагуючи ідею федералізму як основу миру та злагоди між державами та народами.

Джерела та література:

1. Бланка Єржабкова. Шкільна справа і шкільна політика в Рейхскомісаріаті «Україна» 1941 – 1944. У світлі німецьких документів. – К., 2008. – 272 с.
2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. Р.3847.– Оп. 1. – Спр. 60.
3. ЦДАВО України. – Ф. Р.3847. – Оп. 1. – Спр. 73.
4. Державний архів Київської області (далі – ДАКО).– Ф. Р.2356. – Оп. 6. – Спр. 1986.
5. ДАКО. – Ф. Р.2356. – Оп. 1. – Спр. 43.
6. ДАКО. – Ф. Р.2356. – Оп. 6. – Спр. 1986.
7. ДАКО. – Ф. Р.2412. – Оп. 2. – Спр. 29.
8. ДАКО. – Ф. Р.2412. – Оп. 2. – Спр. 80.
9. ДАКО. – Ф. Р. 2412. – Оп. 1. – Спр. 27.
10. ДАКО. – Ф. Р.2412. – Оп. 1. – Спр. 27.
11. ДАКО. – Ф. Р.2412. – Оп. 1. – Спр. 1.
12. ДАКО. – Ф. Р.2412. – Оп. 2. – Спр. 204.

Аннотация

В статье на основании архивных документов исследованы проблемы украинской научно-творческой интеллигенции, особенности жизни и деятельности С.М. Драгоманова в оккупированном Киеве 1941 – 1942 гг.

Ключевые слова: архив, С.М. Драгоманов, Киев, коллаборационизм, местное самоуправление, оккупация, управа, федерализм.

Annotation

Thanks to archive documents the article describes problems of Ukrainian scientist-creative intelligents. The features of life activity of Dragomanov Jr. in occupied Kyiv in 1941 – 1942 years.

Key words: archiv, Dragomanov Jr., Kyiv, collaboration, local self-goverment, occupation, justice, federalism.

**Неля Жулканич, Людмила Барбара
(Ужгород, Київ)**

МІЛЕНА РУДНИЦЬКА – ІДЕОЛОГ ТА ПРОВІДНА ДІЯЧКА УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЧОГО РУХУ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ

У статті аналізується персоналія Мілени Рудницької, яка в 30 – 40-ві роки ХХ ст. була провідною постаттю у боротьбі за долю українців, і зокрема за жіночі права. Розглядається її ідеологічна, ідейно-політична та громадська діяльність.

Ключові слова: М. Рудницька, жіночий рух, «Союз українок», ідеолог, гендер, фемінізм.

На сьогоднішній день досить актуальним є питання про гендер та жіночий рух. Одночасно, воно також є і малодослідженим, як і персоналії, які його творили та були ідеологами та провідниками.

Щодо поняття «жіночий рух», то, в широкому розумінні, воно означає організовану суспільну активність жіноцтва. В Україні він формувався переважно під впливом загальноєвропейського руху, однак мав і свої, властиві тільки Україні, прояви та форми розвитку, зумовлені територіальним розмежуванням країни та специфічним становищем нації, яка перебувала у складі різних країн.

У 1934 р. М. Рудницька була обрана головою Українського жіночого Конгресу в Станіславі. Саме у Станіславі у своєму виступі вона пояснювала: «Найбільше поширений у нашому громадянстві погляд, що жіночий рух – це тільки боротьба за рівноправність жінки. Приклонники цього погляду твердять, що ця рівноправність стала вже фактом і тому, на їх думку, роля жіночого руху буцімто вже скінчена» [1, арк. 486]. На її переконання «...ніколи рівноправність не була цілком жіночого руху. Вона була тільки передумовою, яка дозволяла жінці приступити до розв'язки її властивих завдань. Рівноправність була тільки засобом, який уможлиблював нам вступ у громадське життя в ролі співрішачого і співвідповідального чинника, який дозволяв нам зачати перетворювати і формувати світ, створений і сформований чоловіком» [1, арк. 487], згідно з нашими бажаннями. М. Рудницька як досвідчений лідер жіночого руху в Галичині, була переконана, що за одне-два десятиліття вирішити таку суспільно значиму